

Karolina Warzocha, Małgorzata Tłuczek

Uniwersytet Rzeszowski

HANDEL LUDŹMI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Wprowadzenie

Jednym z wyzwań, z jakim zмага się współczesny świat na poziomie lokalnym, regionalnym, a także globalnym, jest występowanie handlu ludźmi, który stanowi poważne zagrożenie dla stabilności państwowych struktur oraz relacji międzyludzkich. Handel ludźmi to zjawisko skupiające uwagę międzynarodowej opinii publicznej, jest ono rozległe i niezwykle trudne do określenia. Najczęściej opisuje się je jako formę współczesnej odmiany niewolnictwa. Zjawisko to przyjmuje różne formy, m.in. wykorzystywanie kobiet do prostytucji, przemyt dzieci, praca przymusowa oraz stosunkowo nowy problem, jak handel organami. W każdej z tych odmian handlu ludźmi dochodzi do całkowitego zniewolenia, co stanowi radykalne zaprzeczenie godności człowieka¹. Celem niniejszej pracy jest charakterystyka zjawiska handlu ludźmi, jak i podkreślenie skali tego problemu w kontekście województwa podkarpackiego.

Charakterystyka zjawiska

Handel ludźmi to nielegalna i moralnie potępiana działalność obejmująca przestępcze poczynania polegające na werbowaniu, przemieszczaniu, przymuszaniu,

¹ M. Gębska, *Handel ludźmi w Europie jako wyzwanie dla bezpieczeństwa państw i organizacji międzynarodowych w latach 2012–2020*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2022, nr 1, s. 27–29.

handlu i wykorzystywaniu ludzi w celu uzyskania korzyści finansowych lub innych form zysku. Często dotyczy sytuacji, w których jednostki są zmuszane lub wykorzystywane do pracy przymusowej, prostytucji lub do innych form wyzysku seksualnego².

Osoby, które padają ofiarami handlu ludźmi, często są zmuszane do podróży międzynarodowych lub są przetrzymywane w warunkach przymusowej izolacji. Ten okrutny proceder zwykle wykorzystuje słabość społeczną, ubóstwo, nierówności społeczne i inne czynniki sprzyjające pozyskaniu i wykorzystaniu osoby w sytuacji podatnej na wyzysk. Organizacje przestępcze często są zaangażowane w handel ludźmi i traktują swoje ofiary jako towar, który można kupić, sprzedać i wykorzystać dla zysku finansowego³.

Handel ludźmi jest jednym z najpoważniejszych naruszeń praw człowieka we współczesnym społeczeństwie. Od lat 90. jest coraz bardziej rozpowszechnianym zjawiskiem. Początkowo Polska była uważana za kraj pochodzenia ofiar, przede wszystkim kobiet, które wykorzystywano do pracy seksualnej w Zachodniej oraz Wschodniej Europie⁴. Ze względu na swoje położenie Polska pełni trzy funkcje w procesie handlu: jest krajem pochodzenia ofiar, krajem tranzytowym i docelowym. Polscy obywatele, którzy wyjeżdżają za granicę w poszukiwaniu lepszej pracy i poprawy sytuacji finansowej swojej rodziny, są narażeni na ryzyko wykorzystywania do pracy przymusowej, prostytucji czy też żebractwa. Najwięcej Polaków decyduje się na wyjazd do: Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemiec, Holandii oraz Francji. Pomimo tego, że pojęcie handlu ludźmi kojarzy nam się przede wszystkim z innymi państwami, to ryzyko jego wystąpienia istnieje również w naszym kraju. Problem dotyka zarówno państwa rozwijające się, jak i rozwinięte. Uważa się, że ofiary pochodzą głównie z krajów rozwijających się, natomiast miejscami docelowymi są państwa rozwinięte⁵. Na terytorium Polski dochodzi przede wszystkim do wykorzystywania obcokrajowców. Najczęściej cierpią na tym obywatele państw europejskich, w tym m.in. Rumunii, Bułgarii i Ukrainy, jak również państw azjatyckich takich jak Wietnam czy Filipiny. Cudzoziemcy są zmuszani do niewolniczej pracy, prostytucji, żebractwa, a czasem stają się ofiarami niewolnictwa domowego i przestępczej eksploatacji⁶.

² *Handel ludźmi w Polsce. Kompendium wiedzy*, Warszawa 2016, s. 103.

³ K. Kowalczevska, *Prawo humanitarne. Handel ludźmi jako współczesna forma zniewolenia*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2022, s. 14.

⁴ W. Stankiewicz, *Proceder handlu ludźmi jako forma współczesnego niewolnictwa*, „Athenaeum” 2013, nr 39, s. 143–144.

⁵ Z. Lasocki, *O handlu ludźmi w Polsce, czyli o ewolucji zjawiska i budowie systemu jego eliminowania*, „Archiwum Kryminologii” 2012, nr 34, s. 482–493.

⁶ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport handel ludźmi 2019*, Warszawa 2020, s. 7.

Formy i zakres handlu ludźmi różnią się w poszczególnych krajach, jednak przyczyny jego występowania są podobne. Należą do nich czynniki społeczno-ekonomiczne, w tym ubóstwo, brak zatrudnienia, nierówności społeczne oraz konflikty zbrojne. Ponadto postępująca globalizacja i postęp technologiczny stwarzają dogodne warunki do rozwoju sieci handlu ludźmi na poziomie międzynarodowym⁷. Zjawisko to obejmuje wiele różnych form wykorzystywania osób w sposób nielegalny i nieludzki. Jednym z tych rodzajów jest handel dziećmi, który oznacza przekazywanie dzieci od jednej osoby lub grupy osób do innej w zamian za wynagrodzenie lub inną formę rekompensaty. Jest to haniebne naruszenie praw najmłodszych, które często prowadzi do ich wykorzystywania w różnych celach, włączając w to przymusową prostytucję, pracę lub nawet handel narządami⁸. Handel kobietami jest kolejnym niezwykle trudnym problemem. Często wykorzystuje się je w celach seksualnych lub zmusza do pracy w agencjach towarzyskich lub innych dziedzinach związanych z prostytucją. Kobiety często są zobligowane do pracy w ekstremalnych warunkach bez adekwatnego lub nawet żadnego wynagrodzenia⁹. Różnicowanie między prostytucją przymusową a dobrowolną stanowi wyzwanie ze względu na wiele czynników, które mogą wpływać na percepcję i rozpoznawanie tych dwóch form. Wiele osób zaangażowanych w prostytucję przymusową może być zmuszanych do udawania dobrowolności z obawy przed represjami ze strony handlarzy. Mogą istnieć subtelne i trudne do wykrycia formy przymusu, które sprawiają, że odróżnienie prostytucji przymusowej od dobrowolnej staje się trudne. Istnieją różne podejścia prawnicze do prostytucji, należą do nich podejście prohibicyjne, regulacyjne i neoreglamentacyjne¹⁰.

Kolejnym rodzajem handlu, który staje się coraz bardziej powszechny, jest handel narządami – brutalna praktyka, w której jednostki są porywane lub zmuszane do oddania swoich organów w celu transplantacji lub do innych celów medycznych. Międzynarodowe organizacje, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Rada Europy i Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), podejmują działania mające na celu zwalczanie handlu narządami i ochronę praw człowieka w tym kontekście¹¹. Mniej drastyczną formą handlu jest praca przymusowa lub

⁷ E. Ligęza, *Handel ludźmi – charakterystyka i skala zjawiska*, „Forum Pedagogiczne” 2015, nr 1, s. 241.

⁸ Gajewska D., Kuhn G., Popławska A., Suda A., *Problem handlu dziećmi w Polsce i na świecie. Charakterystyka zjawiska i regulacje prawne*, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2011, s. 11.

⁹ E. Krzaklewska, A. Ratecka, *Handel kobietami w Polsce [w:] Migracje kobiet: perspektywa wielowymiarowa*, red. K. Slany, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 254–255.

¹⁰ K. Sońta, *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w prawie międzynarodowym*, praca doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. Karola Karskiego, Warszawa 2015, s. 45–46, <https://depotu.w.ceon.pl/bitstream/handle/item/1792/0000-dr-35828.pdf?sequence=1> [dostęp: 27.06.2023].

¹¹ J. Kapelańska-Pręgowska, P. Chrzczonowicz, *Handel organami z perspektywy prawa międzynarodowego oraz polskiego prawa karnego*, „Przegląd Sejmowy” 2015, nr 6(131), s. 73–76.

niewola z powodu zadłużenia. Ofiary są zmuszane do pracy w niehumanitarnych warunkach, często przez długotrwały okres, aby spłacić swoje długi lub zobowiązania. Są pozbawiane przede wszystkim swojej wolności i godności. Porywanie, przetrzymywanie, przewożenie, zatrudnianie lub zmuszanie kogoś do pracy lub świadczenia usług wbrew jego woli stanowi jeszcze jedną formę handlu ludźmi. Ofiary są zmuszane do pracy poprzez działanie siłą, oszustwem lub przymusem, aby ograniczyć ich wolność osobistą. Często wykorzystuje się je w różnych branżach, takich jak praca na roli, w fabrykach, w domach czy też w usługach seksualnych¹².

Handel ludźmi posiada różnorodne przyczyny, które można podzielić na dwie główne grupy. Pierwsza to czynniki przyciągające, które motywują handlarzy do działania. Wysokie zapotrzebowanie na tanie usługi seksualne jest jednym z takich powodów, ponieważ istnieje duże zapotrzebowanie na nielegalne usługi seksualne, które są oferowane po niskich kosztach¹³. Kolejnym czynnikiem przyciągającym jest rosnący popyt na niewykwalifikowaną siłę roboczą. W niektórych branżach istnieje na nią spore zapotrzebowanie, co może być wykorzystywane przez handlarzy. Zapotrzebowanie na dawców organów jest również jednym z czynników przyciągających, ponieważ istnieje rynek organów, gdzie popyt przewyższa podaż, co stwarza okazję do nielegalnego handlu organami¹⁴.

Druga grupa czynników to czynniki wypychające, które skłaniają osoby do podjęcia ryzyka migracji, przez co stają się one podatne na handel ludźmi. Ubóstwo jest jednym z takich powodów, ponieważ osoby żyjące w skrajnej biedzie często nie mają alternatywnych możliwości zarobkowania i są łatwiejszym celem dla handlarzy. Bezrobocie również przyczynia się do tego, że ludzie stają się bardziej podatni na handel, ponieważ brak perspektyw na znalezienie legalnej pracy może skłonić ich do podjęcia ryzyka w celu poprawy swojej sytuacji finansowej. Braki w wykształceniu są kolejnym czynnikiem wypychającym, ponieważ osoby bez odpowiedniego wykształcenia mają ograniczone szanse na znalezienie legalnej pracy, co sprawia, że stają się podatne na wykorzystywanie. Dodatkowo dyskryminacja ze względu na płeć w krajach, z których pochodzą potencjalne ofiary, prowadzi do ich marginalizacji i ograniczania możliwości, co zwiększa ryzyko padnięcia ofiarą handlu ludźmi¹⁵. Jasno widać, że istnieje mnogość zróżnicowanych i wzajemnie powiązanych czynników sprzyjających handlowi ludźmi. Przy opisie tego zjawiska często nie da się jednoznacznie określić, który z tych czynników odgrywa tak naprawdę kluczową rolę.

¹² K. Kowalczevska, *Prawo humanitarne...*, s. 15.

¹³ A. Springer, *Rola zasobów ludzkich w rozwoju organizacji*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2017, t. 74, nr 3, s. 23–33.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ W. Bartusik, *Handel ludźmi jako zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski na początku XXI wieku*, <https://wspia.eu/media/5owkdokj/25-bartusik-waldemar.pdf> [dostęp:27.06.2023].

Osoby dotknięte handlem ludźmi bardzo często doświadczają syndromu stresu pourazowego. Bycie ofiarą handlu wiąże się z traumatycznymi i przerażającymi sytuacjami, które mogą prowadzić do rozwoju tego zaburzenia¹⁶. U ofiar tego procederu mogą również wystąpić pewne elementy charakterystyczne dla syndromu sztokholmskiego, jednak ważne jest podkreślenie, że każdy przypadek jest indywidualny i złożony. Ofiary handlu ludźmi często znajdują się w sytuacji silnej kontroli, manipulacji i przemocy ze strony handlarzy, co może prowadzić do silnego poczucia zależności i przywiązania emocjonalnego. Jednak nie wszystkie osoby dotknięte handlem ludźmi doświadczają tego syndromu, a reakcje psychologiczne mogą się różnić w zależności od czynników indywidualnych¹⁷.

Dopuszczający się handlu ludźmi stosują rozmaite metody i taktyki, by osiągnąć swoje cele. Często rekrutują swoje ofiary spośród jednostek wrażliwych, takich jak osoby biedne, bezrobotne, nieletnie, uzależnione od narkotyków czy o słabej pozycji społecznej. Główną metodą, jaką stosują handlarze, jest wprowadzanie ofiar w błąd. W przypadku dorosłych często odbiera się im dokumenty, stosując różne sztuczki i kłamstwa, aby zwiększyć ich poczucie bezsilności. Często sprawcy wykorzystują nieznaną ofiarom w zakresie prawa i procedur imigracyjnych. Mogą fałszować dokumenty, grozić deportacją lub stosować inne taktyki, aby zmusić ofiary do posłuszeństwa¹⁸. Osoby zajmujące się handlem ludźmi stosują przemoc fizyczną, psychiczną oraz emocjonalną wobec swoich ofiar, aby je sobie podporządkować i zachować nad nimi kontrolę. Formy przemocy mogą obejmować np. bicie, torturowanie, gwałcenie, przemoc seksualną. Często ofiary są zastraszane i zmuszane do posłuszeństwa poprzez szantaż czy też izolację od świata zewnętrznego¹⁹.

Skutki handlu ludźmi odciskają ogromne piętno na ofiarach. Doświadczenie przemocy zakłóca fundamentalny sposób, w jaki ofiara postrzega drugą osobę, zwłaszcza jeśli chodzi o poczucie pewności i zaufania. W rezultacie ofiary wycofują się z kontaktów społecznych, co zwiększa ich wykluczenie i jeszcze bardziej ogranicza ich poczucie kontroli nad sytuacją. Ofiary handlu ludźmi są zmuszane do pozostawiania w długotrwałych relacjach opartych na wykorzystywaniu przez handlarzy ludźmi. W efekcie przez długi czas doświadczają systematycznej przemocy i nadużyć. W tym okresie rozwijają strategie przetrwania

¹⁶ I. Dawid-Olczyk, *Dlaczego ofiary handlu ludźmi stanowią wyzwanie dla organów ścigania w Polsce*, „Kwartalnik Policyjny” 2020, nr 3, s. 42–43.

¹⁷ I. Pospiszyl, *Patologie społeczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 274–275.

¹⁸ R. Mroczek, *Handel ludźmi. Przestępstwo przeciwko godności i wolności człowieka. Wybrane formy wykorzystywania ofiar* [w:] *Spoleczne i prawne aspekty handlu ludźmi*, red. I. Malinowska, H. Marek, D. Myślińska, M. Pinkowicka, Poznań 2018, s. 56–57.

¹⁹ *Ibidem*, s. 275.

i zmieniają swoje zachowanie, aby ograniczyć ryzyko dalszych nadużyć²⁰. Skutki handlu ludźmi można rozpatrywać w aspekcie społeczno-ekonomicznym oraz indywidualnym. Analizowanie konsekwencji tego procederu w kontekście społeczno-ekonomicznym danego kraju ma na celu przede wszystkim poprawę skuteczności działań i alokacji środków finansowych ukierunkowanych przede wszystkim na podnoszenie skuteczności działań profilaktycznych państwa poprzez kształtowanie i realizację strategii informacyjnej i prewencyjnej, które zmierzają do ograniczenia występowania tego nielegalnego zjawiska²¹. W odniesieniu do indywidualnych skutków bez względu na perspektywę nie można kwestionować, że ofiary doświadczają psychicznej oraz fizycznej przemocy, co może prowadzić do powstawania różnych niekorzystnych zjawisk we wszystkich sferach życia człowieka. Ofiary handlu ludźmi często tracą swoją tożsamość, gdy są zmuszane do zmiany imienia, nazwiska lub fałszowania dokumentów. Często są oddzielane od swoich rodzin i bliskich, co powoduje utratę więzi i poczucia przynależności. Nierzadko doświadczają utraty zaufania do innych ludzi i obawiają się szukania pomocy. Mogą być izolowane społecznie ze względu na strach przed represjami ze strony handlarzy lub ze względu na stygmatyzację związaną z prostytutką lub innymi formami wyzysku²².

Przegląd dotychczasowych danych

Raport pt. *Reakcja prawno-karna na handel ludźmi w Polsce* autorstwa Joanny Dec oraz Zbigniewa Izdebskiego z Zakładu Poradnictwa Młodzieżowego i Edukacji Seksualnej Uniwersytetu Zielonogórskiego analizuje problem związany z handlem ludźmi²³. Badanie miało na celu gromadzenie konkretnych danych empirycznych dotyczących handlu ludźmi w Polsce oraz przemieszczania tych osób z kraju do różnych docelowych miejsc. Najważniejszymi motywami wyjazdów z Polski kobiet biorących udział w badaniu była chęć znalezienia zatrudnienia, udzielenie wsparcia finansowego rodzinie, w tym zapewnienie sobie środków do życia oraz, ogólnie rzecz ujmując, w celach zarobkowych. Przeprowadzono analizę statystyczną na podstawie 15 ankiet, które dotyczyły wyłącznie

²⁰ O. Wanicka, *Wychodzenie z wiktyimizacji osób pokrzywdzonych handlem ludźmi. Analiza przypadków cudzoziemskich ofiar zidentyfikowanych w Polsce*, „Archiwum Kryminologii” 2020, nr 2, s. 181–190.

²¹ J. Rubiś-Kulczyńska, *Handel ludźmi jako forma współczesnego niewolnictwa*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, nr 9, s. 42–43.

²² I. Dawid-Olczyk, *Dlaczego ofiary handlu ludźmi...*, s. 40–44.

²³ Z. Izdebski, J. Dec, *Reakcja prawno-karna na handel ludźmi w Polsce* [w:] *Człowiek w obliczu prawa*, red. B. Pastwa-Wojciechowska, Kraków 2008, s. 267–289.

kobiet będących ofiarami handlu. Ich wiek mieścił się w przedziale 19–30 lat. Badane pochodziły z województw: zachodniopomorskiego, śląskiego, dolnośląskiego, lubelskiego, podkarpackiego, mazowieckiego, łódzkiego, podlaskiego oraz warmińsko-mazurskiego. Z badań wynika, iż ponad połowa ankietowanych była świadoma ryzyka, że mogą paść ofiarami handlu, natomiast 1/3 badanych nie miała takiej świadomości. Ponad 30% ankietowanych nie wyrażało żadnych obaw przed opuszczeniem Polski. Pięć kobiet (co stanowi 60% badanych) wyjechało z własnej woli, jednak zostały oszukane co do rodzaju pracy, którą miały wykonywać. Dwie z ankietowanych wyjechały świadomie, znając charakter pracy, natomiast trzy zostały porwane²⁴. Według badanych najbardziej potrzebne ofiarom handlu jest wsparcie psychologiczne, 12 osób wskazało na taką potrzebę. Z kolei aż 11 odpowiedzi dotyczyło pomocy w sprawach związanych z pracą i mieszkaniem oraz wsparcia finansowego. Reasumując, raport wskazuje na konieczność podejmowania działań mających na celu zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej niebezpieczeństw związanych z handlem ludźmi, ochrony potencjalnych ofiar oraz zapewnienia im wsparcia psychologicznego, prawnego i materialnego²⁵.

Inna publikacja, o której warto wspomnieć, dotyczy aresztowania trzech osób podejrzanych o handel ludźmi, członków zorganizowanej grupy przestępczej o międzynarodowym zasięgu. Kobiety, które były rekrutowane przez nich na terenie Podkarpacia, były kierowane do agencji towarzyskich w Niemczech. Na podstawie zgromadzonych dowodów można wywnioskować, że grupa przestępcza, składająca się zarówno z Polaków, jak i obywateli Niemiec, poszukiwała potencjalnych ofiar w niewielkich miejscowościach na terenie Podkarpacia. Policjanci zgromadzili materiał dowodowy umożliwiający postawienie zarzutów dwóm mężczyznom i jednej kobiecie. Podejrzani zostali przewiezieni do prokuratury, gdzie usłyszeli zarzuty związane z handlem ludźmi, wspieraniem prostytucji, a także przynależnością do zorganizowanej grupy przestępczej. Grupy, takie jak ta opisana w publikacji, bardzo często wykorzystują międzynarodowe koneksje oraz działają na obszarach wiejskich lub w mniejszych miastach, aby uzyskać łatwiejszy dostęp do potencjalnych ofiar²⁶.

Kolejnym artykułem, na który warto zwrócić uwagę, jest publikacja dotycząca pracy wykonywanej przez zwerbowane nieletnie osoby. Jedna na dziesięć ofiar to nieletni w wieku 13–15 lat. Przed kilkoma laty wybuchł skandal związany

²⁴ *Ibidem*, s. 181–190.

²⁵ J. Dec, *Zjawisko handlu ludźmi – profil osób z Polski i z zagranicy*, „Rocznik Lubuski” 2006, t. 32, cz. 2, s. 180–192.

²⁶ https://podkarpacka.policja.gov.pl/rze/aktualnosci/64342,Trzy-osoby-zatrzymane-za-handel-ludźmi.html?fbclid=IwAR3sCh90v4s6idLOwZw2o1p7dqC_PrgopFXq734bc1kc6NovZhTxCOfDNS0 [dostęp: 23.06.2008].

z usługami seksualnymi, które 13-latka świadczyła w nocnym lokalu w Pilźnie w województwie podkarpackim. Miała ona zostać sprzedana do domu publicznego w Niemczech, jednak w ostatniej chwili została uratowana przez policję²⁷.

Dość głośną sprawą na Podkarpaciu, o której warto wspomnieć, była afera związana z agencją towarzyską „Olimp” mieszczącą się w jednej z dzielnic Rzeszowa. W związku z tą sprawą prokuratura zatrzymała pięć osób, w tym szefa rzeszowskiego CBŚP Krzysztofa B., Daniela Ś., Jerzego M. oraz właścicieli „Olimpu”, braci Aleksieja i Jewgienija R. Jak dotąd ustalono, że działalność przestępcza grupy dotknęła tysiące kobiet pochodzących głównie z Ukrainy, Polski, Białorusi oraz Afryki. Gang działał od 1999 do 2018 r. W trakcie postępowania zebrano materiał dowodowy świadczący o tym, iż zajmował się handlem ludźmi oraz wykorzystywaniem prostytutki w celu osiągnięcia zysków. Agencja posiadała reputację „nietykalnej”. Z informacji ujawnionych w trakcie dochodzenia prowadzonego przez Prokuraturę Okręgową w Krakowie wynika, że rzeszowscy funkcjonariusze CBŚP zapewniali bezpieczeństwo agencji przez wiele lat. Z relacji Małgorzaty M. wynika, że kobieta na początku pracy w klubie „Olimp” zarabiała na tańcu, z czasem jednak została przekonana, że najszybszym sposobem na spłacenie długów będzie praca jako hostessa. Praca u braci bardzo negatywnie wpłynęła na jej stan psychiczny, znęcano się nad nią zarówno psychicznie, jak i fizycznie, nadużywano uczuciowego zaangażowania kobiety w stosunku do jednego z menadżerów²⁸.

Niedawno również w Tarnowie ujawniono przypadek handlu ludźmi. Sprawa dotyczyła obywatela Ukrainy który, rekrutował swoich rodaków do zbierania datków na rzekomo chore ukraińskie dzieci. Tą sprawą zainteresowali się funkcjonariusze Karpackiego Oddziału Straży Granicznej z placówki SG w Tarnowie oraz policja, którzy wspólnie z tarnowską prokuraturą okręgową podjęli dochodzenie w sprawie wykorzystywania obywateli Ukrainy do żebractwa. W wyniku śledztwa ustalono, że mężczyzna w okresie od września 2020 do sierpnia 2022 r. rekrutował obywateli Ukrainy do pracy w Polsce, wprowadzając ich w błąd co do charakteru, warunków i legalności oferowanej pracy. Następnie wykorzystując ich podległą pozycję oraz bezsilność wynikającą z przebywania w obcym kraju, w tym nieznanomości języka, otoczenia i braku środków finansowych, zmuszał ich do proszenia o jałmużnę²⁹.

²⁷ <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,2328273.html> [dostęp: 7.10.2004].

²⁸ <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-podkarpacka-jak-polskie-panstwo-ulozylo-sie-z-sutenerami/1l2pw28> [dostęp: 4.10.2019].

²⁹ <https://suski.dlawas.info/wiadomosci/funkcjonariusze-kaosg-placowka-sg-w-tarnowie-wsparli-ujecie-38-letniego-ukrainca-ktory-zostal-oskarzony-o-handel-ludźmi/cid,32577,a?fbclid=IwAR0KwFmZVCT-o5Rf1tVZQeJ7vHmgSg14uXBUAi4eFjL4ryj6goFXC-wTp7I> [dostęp: 3.06.2023].

Zarówno raport jak i publikacje ukazują, iż o wiele częściej ofiarami handlu ludźmi padają kobiety. Może to wynikać z wysokiego bezrobocia wśród kobiet i ich słabej kondycji finansowej, dyskryminacji w miejscu pracy oraz niższych płac, które mają bezpośredni wpływ na rosnącą liczbę młodych kobiet szukających lepszych perspektyw życiowych. Stosunkowo często są wywożone do Niemiec, jak można zauważyć na przykładzie powyższych publikacji. Wiele kobiet, które zajmują się prostytutką, spotyka się z traumatycznymi sytuacjami, takimi jak przemoc fizyczna, gwałty, znęcanie się, upokarzanie oraz złe traktowanie. Takie negatywne przeżycia mogą prowadzić do rozwoju zaburzeń pourazowych, depresji, lęków oraz innych problemów emocjonalnych. Pochodzenie poszkodowanych nie ma znaczenia, ofiarami handlu ludźmi padają zarówno osoby pochodzące z dużych miast, jak i z małych miejscowości. Bardzo ważne jest zatem przeciwdziałanie takim procederom poprzez np. wzmocnienie współpracy między państwami w zakresie ścigania przestępstw związanych z handlem ludźmi. Współpraca między organami ścigania, wymiana informacji i doświadczeń mogą pomóc w rozpracowaniu przestępczych sieci. Jednak podstawą przeciwdziałania temu zjawisku jest edukacja, w tym zwiększenie świadomości społecznej na temat handlu ludźmi, jego mechanizmów i konsekwencji.

Do instytucji, które walczą z handlem ludźmi w Polsce, możemy zaliczyć przede wszystkim: Zespół do spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Urząd do spraw Cudzoziemców, Policję, Straż Graniczną, Prokuraturę Krajową, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Państwową Inspekcję Pracy, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju. Natomiast w ujęciu regionalnym należy wymienić Itakę – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych oraz Fundację Light House³⁰.

Pierwszy artykuł Powszechnej deklaracji praw człowieka, uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10 grudnia 1948 r., głosi, że wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swojej godności oraz praw. Ten zapis stanowi fundament deklaracji, podkreślając, że każda osoba ma prawo do poszanowania swojej godności oraz równego traktowania w społeczeństwie³¹.

Podsumowanie

Handel ludźmi to zjawisko, które nadal stanowi poważne wyzwanie dla społeczeństwa i wymaga pilnego podjęcia działań zaradczych. Jest to globalny problem dotyczący wielu krajów na całym świecie, w tym również Polski. Globalizacja,

³⁰ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport handel ludźmi...*

³¹ K. Kowalczevska, *Prawo humanitarne...*, s. 11.

wzrost przepływu osób, rozwój technologii sprawiają, że handel ludźmi staje się coraz bardziej złożonym zjawiskiem. Przyjmuje wiele form, takich jak handel dziećmi, handel kobietami, praca przymusowa, handel narządami. Każda z tych form stanowi poważne naruszenie praw człowieka oraz powoduje cierpienie ofiar. Położone we wschodniej Polsce województwo podkarpackie nie jest odizolowane od tego problemu. Zarówno Polacy, którzy wyjeżdżają za granicę w poszukiwaniu pracy, jak i obcokrajowcy przybywający do tego regionu w poszukiwaniu lepszych warunków życia są narażeni na ryzyko wykorzystywania i handlu ludźmi. Walka z tym zjawiskiem jest niezwykle ważna i wymaga zaangażowania na wielu frontach. Konieczne jest podjęcie działań zarówno na poziomie lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowym. Właściwe egzekwowanie prawa, surowe kary dla handlarzy ludźmi oraz wsparcie i ochrona ofiar są kluczowe. Organizacje pozarządowe, organy ścigania i instytucje państwowe powinny współpracować w celu skutecznego zwalczania tego zjawiska. Edukacja społeczeństwa w zakresie handlu ludźmi ma fundamentalne znaczenie. Zwiększenie świadomości społecznej na temat tego problemu może przyczynić się do identyfikacji potencjalnych ofiar, zapobiegania wykorzystywaniu ludzi i udzielania wsparcia potrzebującym. Wprowadzenie programów edukacyjnych w szkołach oraz przeprowadzanie kampanii informacyjnych są istotne dla podniesienia świadomości i zapobiegania temu procederowi. Ponadto istotne jest wzmocnienie współpracy międzynarodowej w celu zwalczania tej formy nowoczesnego niewolnictwa. Wymiana informacji, koordynacja działań i wzajemne wsparcie między krajami odgrywają kluczową rolę w skutecznym przeciwdziałaniu temu zjawisku.

Bibliografia

- Dawid-Olczyk I., *Dlaczego ofiary handlu ludźmi stanowią wyzwanie dla organów ścigania w Polsce*, „Kwartalnik Policyjny” 2020, nr 3, s. 40–44.
- Dec J., *Zjawisko handlu ludźmi – profil osób z Polski i z zagranicy*, „Rocznik Lubuski” 2006, t. 32, cz. 2, s. 180–192.
- Gajewska D., Kuhn G., Popławska A., Suda A., *Problem handlu dziećmi w Polsce i na świecie. Charakterystyka zjawiska i regulacje prawne*, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2011.
- Gębska M., *Handel ludźmi w Europie jako wyzwanie dla bezpieczeństwa państw i organizacji międzynarodowych w latach 2012–2020*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2022, nr 1, s. 27–51.
- Handel ludźmi w Polsce. Kompendium wiedzy*, Warszawa 2016.
- Izdebski Z., Dec J., *Reakcja prawno-karna na handel ludźmi w Polsce* [w:] *Człowiek w obliczu prawa*, red. B. Pastwa-Wojciechowska, Kraków 2008, s. 267–289.
- Kapelańska-Pręgowska J., Chrzczonowicz P., *Handel organami z perspektywy prawa międzynarodowego oraz polskiego prawa karnego*, „Przegląd Sejmowy” 2015, nr 6(131).
- Kowalczevska K., *Prawo humanitarne. Handel ludźmi jako współczesna forma zniewolenia*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2022.

- Krzaklewska E., Ratecka A., *Handel kobietami w Polsce* [w:] *Migracje kobiet: perspektywa wielowymiarowa*, red. K. Slany, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 253–261.
- Lasocki Z., *O handlu ludźmi w Polsce, czyli o ewolucji zjawiska i budowie systemu jego eliminowania*, „Archiwum Kryminologii” 2012, nr 34.
- Ligęza E., *Handel ludźmi – charakterystyka i skala zjawiska*, „Forum Pedagogiczne” 2015, nr 1, s. 235–250.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport handel ludźmi 2019*, Warszawa 2020.
- Mroczek R., *Handel ludźmi. Przestępstwo przeciwko godności i wolności człowieka. Wybrane formy wykorzystywania ofiar* [w:] *Spoleczne i prawne aspekty handlu ludźmi*, red. I. Malinowska, H. Marek, D. Myślińska, M. Pinkowicka, Poznań 2018.
- Pospiszyl I., *Patologie społeczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Rubiś-Kulczyńska J., *Handel ludźmi jako forma współczesnego niewolnictwa*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, nr 9.
- Springer A., *Rola zasobów ludzkich w rozwoju organizacji*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2017, t. 74, nr 3.
- Stankiewicz W., *Proceder handlu ludźmi jako forma współczesnego niewolnictwa*, „Athenaeum” 2013, nr 39.
- Wanicka O., *Wychodzenie z wiktymizacji osób pokrzywdzonych handlem ludźmi. Analiza przypadków cudzoziemskich ofiar zidentyfikowanych w Polsce*, „Archiwum Kryminologii” 2020, nr 2.

Netografia

- Bartusik W., *Handel ludźmi jako zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski na początku XXI wieku*, <https://wspia.eu/media/5owkdokj/25-bartusik-waldemar.pdf> [dostęp: 27.06.2023].
- https://podkarpacka.policja.gov.pl/rze/aktualnosci/64342,Trzy-osoby-zatrzymane-za-handel-ludzmi.html?fbclid=IwAR3sCh90v4s6idLowZw2o1p7dqC_PrgopFXq734bc1kc6NovZhTxCOFDNS0 [dostęp: 23.06.2008].
- <https://suski.dlawas.info/wiadomosci/funkcjonariusze-kaosg-placowka-sg-w-tarnowie-wsparli-ujecie-38-letniego-ukrainca-ktory-zostal-oskarzony-o-handel-ludzmi/cid,32577,a?fbclid=IwAR0KwFmZVCT-o5RfltVZQeJ7vHmgSg14uXBUAi4eFjL4ryj6goFXC-wTp7I> [dostęp: 3.06.2023].
- <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,2328273.html> [dostęp: 7.10.2004].
- <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-podkarpacka-jak-polskie-panstwo-ulozylo-sie-z-sutenerami/ll2pw28> [dostęp: 4.10.2019].
- Sołta K., *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w prawie międzynarodowym*, praca doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. Karola Karskiego, Warszawa 2015, <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/1792/0000-dr-35828.pdf?sequence=1> [dostęp: 27.06.2023].

HUMAN TRAFFICKING IN PODKARPACKIE VOIVODSHIP

Abstract

Human trafficking is a serious threat to societies, encompassing slavery, prostitution, forced labour and organ trafficking. This is a brutal violation of human rights that requires a strong public response. The main causes of this practice lie in poverty, social inequalities and armed conflicts. Organ trafficking is also taking on frightening proportions. The victims of this shameful practice experience traumatic situations and their psyche is exposed to numerous sufferings. The report and publications present various cases and analyses concerning human trafficking in Poland. The results

of the research indicate the need to increase public awareness and protect potential victims. Many criminal groups operate in rural areas or smaller cities, exploiting international connections. Women who are forced into prostitution or otherwise exploited are more likely to be trafficked. It is important to take action to combat this practice, including strengthening international cooperation and public education.

Keywords: trafficking, victim, violence, women

HANDEL LUDŹMI W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Streszczenie

Handel ludźmi to poważne zagrożenie dla społeczeństw, obejmujące niewolnictwo, prostytucję, przymusową pracę oraz handel organami. Jest to brutalne naruszenie praw człowieka, które wymaga zdecydowanej reakcji społeczeństwa. Przyczyny tego zjawiska tkwią głównie w ubóstwie, nierównościach społecznych oraz konfliktach zbrojnych. Handel narządami również nabiera przerażających rozmiarów. Ofiary tego haniebnego procederu doświadczają traumatycznych sytuacji, a ich psychika narażona jest na liczne cierpienia. W raporcie oraz publikacjach przedstawiono różne przypadki i analizy dotyczące handlu ludźmi w Polsce. Wyniki badań wskazują na potrzebę zwiększenia świadomości społecznej oraz ochrony potencjalnych ofiar. Wiele grup przestępczych działa na obszarach wiejskich lub w mniejszych miastach, wykorzystując międzynarodowe kontakty. Częściej ofiarami handlu stają się kobiety, które są zmuszane do prostytucji lub wyzyskiwane w inny sposób. Istotne jest podejmowanie działań mających na celu zwalczanie tego procederu, wzmocnienie współpracy międzynarodowej oraz edukacja społeczna.

Słowa kluczowe: handel, ofiara, przemoc, kobiety